

GERZSENYI GABRIELLA

AMIKOR KICSI VOLTAM

(15. RÉSZ)

KJIPTA ÉS TUKTÁJGYA

Amikor kicsi voltam, sokat jártam Mancsi mamával a temetőbe. A kellemest a haszonnal soha jobban nem lehetett volna összekötni, mint ezeknek a temetőjárásoknak az idején. Értve ezalatt, hogy nekem jutott a kellemes, míg dédnagymamának inkább a hasznos része. Mancsi mama hiába számított élemedett korúnak, hisz hetvenöt és nyolcvan közé kúszott éveinek száma, dolgos, mozgékony asszony volt. Gond és panasz nélkül sétált át lakhelyéről, a szovjet időben Kirovnak keresztelt Akácfa utcából az ugyanakkor Sevcsenkónak elnevezett Attila utcába, nálunk látogatást tenni.

Látogatást elsősorban olyankor szeretett tenni, amikor kedves veje, aki történetesen az én nagyapám volt, nem tartózkodott odahaza. Magam ugyan sosem voltam tanúja kettejük közti nézeteltérésnek, a családi legendák között őriztünk néhány mozzanatot, melyek a nem éppen szívbéli jó viszony fennállására engedtek következtetni. Ifjú házaspárban nagyapa – így a fáma – nem áttalott az utcáról az ablakon át belépni a hitvesi hálószobába, elkerülendő az anyósával való találkozást, aki akkor még háziasszonyként adott nekik otthont. Nagyapa szép szál ember volt, a családi legendákkal pedig amúgy sem illik vitába szállni, így nem is igen jutott eszembe méricskélgni, vagy netán az öregtől bizonyítékot kérni, a magas ablakot valóban felérte-e. Ugyancsak nem fordult meg a fejemben Mancsi mamát kérdőre vonni, megtörtént-e valóban az eset, miszerint nagyapával egy alkalommal hajba kapva, nemtetszésének jeleként, belevetette magát a kerti virágágyásba.

Mancsi mama sokat időzött hosszú kertjében, habár itt a munka oroszlánrészét, különösen a szőlő gondozását, majd abból a bor elkészítését, nagyapa végezte. Mancsi mama inkább kedvtelésből látogatta a kertet, kissé hajlott hátán összekulcsolva kezeit végigbandukolt az egyik soron, visszatért a másikon, megszemlélte a termést, s ha a szomszéd Mariska néni is odakint tartózkodott éppen, elcsevegett vele a kerítés fölött.

A házban a kisebbik szobát lakta Mancsi mama, átengedve a nagyobbikat korán megözvegyült lányának, Rózszi nénémnek. Tükörsztalán apró szobrokat, csecsebecskéket őrzött, melyeket az óvodáskorú gyerekeknek is szabad volt kézbe venni. Ezért is szívesen időztem nála, hallgattam régi történeteit, birizgáltam kontyözgítő fésűit, csatjait. Kedvencem egy aprócska váza volt, mely alacsony és szűkös mivoltánál fogva egy-két rövidebb szárú virág befogadására volt csak alkalmas. Néha nárcisz, néha egy kicsike tulipán került bele, ám többnyire üresen álldogált, s olyankor lehetett nem csupán nézegetni, hanem tapogatni is a vázát díszítő figurákat: a karján kosarát cipelő Piroskát, és a fa mögül (a vázácska másik oldala felől) előugró s a kislányra rájlesztő farkast.

A virágok mind a kertből érkeztek, a kerekeskút melletti ágyásból. Nagyobb vázák Rózszi néném szobájában voltak, jelesebb alkalmakra azokba kerültek az udvari vaskapu mellől szedett színes hortenziák. Hiába volt nálunk a Sevcsenko utcai portán is egész sor hortenziabokor, a „szomszéd füje mindig zöldőbb” elv nyomán úgy véltem: dédnagymamának feltétlenül szebbek, élénkebbek a hortenziái. Ezért kialakult az a szokásom, hogy a kapun óvodás testem teljes terjedelmével benyomakodva, köszönés helyett, illetlenül ezt a felszólítást szegeztem puszira ácsingózó Mancsi mamámnak: „Adjál virágot!” Ő engedelmeskedett a felszólításnak, mindjárt kerített metszőollót (a zsebében hordta talán), és megajándékozott két-három szál labdányi méretű virággal. Rózsika nem rajongott túlságosan a virágok levagdosásáért, sőt, általában semmiért, amit az öregasszony csinált. Szidás járt azért is, ha a dédunokáknak titokban (ami természetesen nem sokáig maradt titok) egyrubelest csempészett a zsebébe, vagy amiért az udvari vécében a falra szögezett naptárnak a sarkát piszkos kézzel fogta meg, amitől az szürke foltos lett.

Valamennyi dédmamás program közül a temetőjárás volt a kedvencem. Néha kerti szerszámokkal felszerelve vonultunk ki a halottak közé, Mancsi mama gondozta a sírokat, gyomlált, gereblyézett, kapálgatott hosszasan. Gyerekméretű kiskapával igyekeztem a magam módján segítségére lenni, valójában inkább ártottam lábatlankodásommal, mintsem használtam volna. Segítségemet mégsem utasította soha vissza, ugyanakkor nem is erőltette. Ha csak üldögelni, a sírok közt sétálgatni, csigát gyűjteni szottyant kedvem, az is tartalmas időtöltésnek számított. Maga a temető hatalmas fákkal, bokrokkal sűrűn benőtt kertnek látszott, takaros járdákkal, bájos kis lócákkal a sírok mellett. Azért idegenek sírjához nem szabadott leülnöm (még kevésbé idegenek sírjára rálépnem, azon átszaladnom), habár sajnos a legszebb dí-

szes sírok meg a legaranyosabb lócák éppen az idegenekéi voltak (újfent a „szomszéd fűje...” elv alapján).

A csigák számára külön kis vödört hordtam magammal, a hazaúton pedig fontos feladatomban – egyben szórakozásomban – volt a vödörből szökni próbáló állatok visszatoloncolása. Egyszer a temetőből hazavitt csigáknak egész lakosztályt rendeztem be a kertben: a nagypapa segítségével egy faládát kibéleltem műanyag fóliával, abba maréknyi fűvet, virágszirmokat, ágacskákat szórtam, egy befőttesüveg fedelében pedig víz is került bele. Csakhogy hiába takartuk le szökésbiztosnak vélt sűrű dróthálós láda tetejét, reggelre a hálátlan jószágoknak lába kélt. (Ha ez a biológia törvényeivel túlságosan ellenkezik, úgy fogjuk rá, hogy nyomuk veszett.)

A temetőlátogatások állandó napirendi pontjaként szerepelt a keresztre feszített Krisztus lábánál való főhajtás, valamint az ahhoz közel eső angyalkaszobor előtti rövidke imádkozás. Az imára kulcsolt kezű, térdeplő angyalborostyánnal sűrűn benőtt sírt őrzött. Mögötte emelkedett egy kőből rakott épület, mint megtudtam: a kriptá. Kié volt, vagy egyáltalán mi is az a kriptá, nem firtattam. Elmerültem a nehézségekben, melyek a szó kimondását kísérték; csakis kjiptaként hagyta el a számat. Ráadásul még örvendeztem is, hogy ilyen jól sikerül megbirkóznom a mássalhangzók torlódásával, amely jelenséggel a tyúktrágya szóban ugyancsak meggyűlt a bajom. Abból bizony tuktájgja lett, hosszú időre.

Ismerősökkel is gyakran találkoztunk a temetőben, Manci mama a fél várossal jó viszonyt ápolt – legalábbis azzal a felével, amelyik a magyar katolikus temetőbe járt. Mindig meg kellett állni pár szóra: „Pá, Irmuskám, hogy vagy?“, „Megvagyok, köszönöm, hát te?“, „Hála Istennek, jól, na pá, drága!“ Az ismerős nénik rendszerint megdicsértek, milyen szép nagyot nőttem. Azt is szokták volt mondani, hogy nagykis lány vagyok, amit fintorogva fogadtam, mert nemigen derült ki belőle, kislánynak vagy nagylánynak tart valójában az illető.

Legszebb a temető halottak napján volt. Manci mama már napokkal előbb kiment, mindent rendbe tett, hogy gyertyagyújtáskor a díszítéssel telhessen az idő. November 1-jén együtt érkezünk mind, nagymamáék és anyámék is, mindenkinek jutott csomag. Dédnagymama nem pusztán bámulatosan fejben tartotta a halottakat, de szépen kiporciozta előre, kinek mennyi gyertya és virág jár. Az életkor, a rokonsági fok, az elhalálozás időpontja alapján állította fel a súlyozási rendszert. A kivilágítás befejeztével elmormoltunk pár kis fohászt a halottakért; szentmise e célra nem volt szokásban. Sötétedés után aztán hazulról sokáig szemléltük még gyönyörködve az ezernyi gyertyától pirosra színezett eget.

Manapság nem kedvemre való temetőbe járni. Halottaim, noha mind a hagyományosnak mondható koporsóban nyugszanak, szétszóródtak: ki itt, ki ott pihen, s többségükhöz éppenséggel határállomáson, katonai ellenőrző pontokon át vezet az út. Inkább idehaza gyűjtöm hát magam köré őket, a fényképek megtöltik a nappali alacsony asztalkáját. Mindenkinnek jut virág, egyenlő arányban. A gyertyák narancsos fénybe vonják a szobát, csendes imádkozásom alatt hangtalanul égnek. A kertben összegyűjtött éticsigák pedig, melyek főként eső után bukkannak elő valószínűtlenül nagy számban, nem luxuslakosztályban kapnak újabb esélyt a boldogulásra, hanem francia recept alapján elkészítve előételként végzik. A gasztronómiában nincs távolság, sem határellenőrzés.

